مقاله پژوهشی
(Originalpaper)

بررسی رابطه دینداری با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان در سال ۱۳۹۴

دکتر احمد وهابی[۱]، مختار یعقوبی[۲]، بشری وهابی[۳*]، مهناز صیادی[۳]، دکتر نامعلی آزادی[۴]

۱- استادیار گروه علوم آزمایشگاهی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران.

۲- مربی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران.

۳*- کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران. مؤلف مسئول.

boshravahabi@gmail.com، دانشجوی پزشکی، شماره تماس: ۰۸۷-۳۳۶۶۴۶۵۶

۴- استادیار گروه آمار و اپیدمیولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: مشخص کردن رابطه دینداری دانشجویان با پیشرفت تحصیلی آنها، فاصله بین ابعاد مختلف دینداری و رشد علمی را در دانشگاه معین می‌نماید و مسئولین را در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی برای جلوگیری از ایجاد شکاف بین ابعاد علمی و معنوی در محیط دانشگاه، یاری می‌رساند. این مطالعه با هدف تعیین پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان و رابطه آن با دینداری آنها اجرا گردید.

مواد و روش‌کار: این مطالعه از نوع توصیفی تحلیلی بود. جامعه مورد بررسی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان بودند که از بین آنها ۶۷۰ نفر در سال ۱۳۹۴ با روش نمونه‌برداری خوشه‌ای یک مرحله‌ای مورد بررسی قرار گرفتند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای استاندارد دو قسمتی با آلفای کرونباخ ۰/۸۲۴ بود که در مطالعات دیگران استفاده شده است. بخش اول آن سئوالات دموگرافیک دانشجویان مورد بررسی بود. بخش دوم آن در برگیرنده ۲۶ سئوال در مورد ابعاد مختلف دینداری بود. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۰ و آزمون‌های آماری من ویتنی و کروسکال والیس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: بیش از ۹۰ درصد دانشجویان، به همه سئوالات پرسشنامه‌ها و حیطه‌های آن پاسخ داده و پرسشنامه‌ها را کامل کرده و برگرداندند که ۳۰۱ نفر (۴۹/۵٪) از آنها آقا و بقیه خانم بودند. میانگین نمره کلی دینداری برابر با ۱۵/۷۴±۸۸/۵۲ بود. بین دینداری و پیشرفت تحصیلی دانشجویان مورد بررسی تفاوت آماری معنی‌دار مشاهده گردید ولی همبستگی بین آنها به صورت معکوس بود. کمترین و بیشترین نمره میانگین دینداری به ترتیب مربوط به بعد مناسکی (۰/۹۱±۲/۶۸) و اعتقادی (۰/۸۴±۳/۸۸) بود. بین جنسیت و دینداری دانشجویان مورد بررسی، تفاوت آماری معنی‌دار وجود داشت ($p<۰/۰۰۱$).

نتیجه‌گیری: نتایج مطالعه بیان کننده همبستگی معکوس بین سطح دینداری و پیشرفت تحصیلی دانشجویان است که جای بررسی بیشتر دارد. نتایج این پژوهش می‌تواند شروعی برای بررسی بیشتر محققین امور فرهنگی دانشگاه باشد تا با طراحی برنامه های مناسب از جمله پژوهش‌های کیفی، دلایل این رابطه معکوس را پیدا کرده و برای رفع آن، اقدامات لازم را انجام دهند.

واژه‌های کلیدی: دینداری، پیشرفت تحصیلی، رابطه

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

مقدمه

سالهای فراوانی است که محققین به طور گسترده و فراوانی به دنبال شناسایی عوامل پیش بینی کننده پیشرفت تحصیلی هستند (۱). پیشرفت تحصیلی از جمله مباحثی است که در محیط‌های آموزشی، مهم قلمداد شده است؛ به طوری که از آن به عنوان یکی از شاخص های پیش بینی موفقیت و ارتقا در هر تخصص و شغلی یاد می شود (۲ و ۳). چن[1]، پیشرفت تحصیلی را عملکرد تحصیلی فراگیران تعریف نموده است (۴). جمله مهم ترین نگرانی های اساتید و مسئولین آموزشی دانشگاهها و همچنین خانواده های دانشجویان، پیشرفت تحصیلی دانشجویان و جلوگیری از افت تحصیلی آنها می باشد. افت تحصیلی در نقطه مقابل پیشرفت تحصیلی قرار داشته و تأثیر بسزایی در سرنوشت فرد داشته و هزینه فراوانی را بر خانواده ها و جامعه تحمیل می نماید. پیامدهای پیشرفت تحصیلی، آینده ساز یک ملت است و به هر اندازه چارچوب های ساخته شده برای پیشرفت تحصیلی، ابعاد معنوی و علمی را هم سو به رشد و تعالی برساند، به همان میزان آینده یک کشور و ملت بیشتر تضمین می شود (۵ و ۶). با نگاهی به گزارش های اعلام شده از سوی کشورهای غربی و پیشرفته، فساد اخلاقی در دانشگاهها و مدارس آنها آمار فزاینده ای دارد و علم صرف بدون اعتقادات دینی، نه تنها موجب تعالی انسان نمی شود، بلکه اثرات بد فرهنگی و اجتماعی را به دنبال خواهد داشت (۶).

دین مجموعه ای از عقاید، اخلاق، قوانین و مقرراتی است که برای اداره ی امور جامعه ی بشری و برای پرورش انسانها از جانب خداوند منان به انسان هدیه شده است. از دیدگاه فلسفی، فرد دیندار به کسی گفته می شود که با سئوال ها و مسائل وجودی و ماورای طبیعی از جمله منشاء و مقصد به وجود آمدن هستی مواجه شود و برای آنها، پاسخی مناسب بیابد (۷). ویل دورانت می گوید که دین بسیار غنی و فراگیر و پیچیده است که جنبه های متفاوت آن برای دیدگاه ها و نگرش های مختلف به گونه ای متفاوت جلوه می کند. او معتقد است که هیچ دوره ای از تاریخ بشریت، بدون دین و اعتقادات دینی نبوده است (۸).از بین تعاریفی که برای دینداری بیان شده است تعریف توسلی به نقل از گلاک و استارک[2]، بیشتر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. این دو محقق، دینداری را مفهومی شامل پنج حوزه اعتقادی، مناسکی، عاطفی، پیامدی و دانشی می دانند. بعد اعتقادی در برگیرنده باورهایی است که انتظار می رود پیروان یک دین به آنها اعتقاد داشته باشند. بعد مناسکی یا عملی دین شامل عبادت ها و شرکت در مراسم دینی است که فرد بایستی آنها را به جا آورد. بعد پیامدی یا آثار دینی، پیامدهای باور، عمل، تجربه و دانش دینی در زندگی روزمره هر فرد معتقد و ارتباط او با دیگران است. بعد عاطفی دین شامل احساسات مربوط به برقراری رابطه با وجود مقدس است. بعد دانشی بیانگر آگاهی از اصول عقاید دینی و کتاب مقدس است که انتظار می رود پیروان هر دینی آن را بدانند (۶ و ۹).

مطالعات مختلف در ایران بیانگر مذهبی بودن جامعه ایران است (۹-۱۲) اما تحلیل های نظری بیانگر این مطلب است که در جوامع در حال گذر، دینداری به عنوان یک متغیر اجتماعی دستخوش تغییر و تحول است (۸). در مطالعه ای که در بین دانشجویان دانشگاه بین‌المللی اسلامی مالزی انجام شده است به این نتیجه رسیده‌اند که بین دینداری و پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت وجود داشته است (۱۳). نتایج مطالعه رجب زاده نشان داده است که با افزایش علم و مراتب تحصیلی، باور افراد برای جدا انگاری دین و دنیا در اداره جامعه

1- Chen

2- Lock & Stark

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

افزایش یافته و کارکرد دین در آن کاهش یافته است (۶). نتایج مطالعات والکر[3] در یک کالج امریکایی- افریقایی، نشان داده است که بین اعتقادات مذهبی و معنوی و عملکرد تحصیلی دانشجویان افریقایی و امریکایی مورد بررسی، همبستگی مثبت وجود داشته است (۱۴). مطالعات دیگری نیز بیانگر رابطه بین اعتقادات دینی و موفقیت های تحصیلی در بین دانشجویان دارد (۱۵ و ۱۶). مطالعه حیدرئی و همکاران در دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز نشان داده است که بین تفکرات مذهبی و عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه معنی دار نبوده است (۱۷). مطالعه طبیبی و همکاران در دانشگاه علوم پزشکی قم نشان داده است که ۵۰/۴۴٪ نمونه های مورد بررسی دارای سلامت معنوی مطلوب و ۴۹/۵۶٪ آنها دارای سلامت معنوی نامطلوب بوده اند و بین سلامت معنوی و میانگین معدل تحصیلی دانشجویان، ارتباط آماری معنی دار بوده است (۱۸). در مطالعه دیگری که توسط موحد و حمیدی-زاده در مورد رابطه دینداری با گرایش و فعالیت علمی دانشجویان دوره دکتری دانشگاه شیراز انجام شده است به این نتیجه رسیده‌اند که بیش از ۶۰ درصد دانشجویان بررسی شده از میزان دینداری متوسطی برخوردار بوده و رابطه دینداری و گرایش علمی آنها، منفی و معکوس بوده ولی این رابطه در مورد فعالیت علمی آنها مثبت و مستقیم بوده است (۱۹).

دین نقش بسیار با ارزشی در موفقیت های انسانی دارد و یکی از عوامل مهم و موفقیت برای دانشجویان، موفقیت و پیشرفت تحصیلی است و با توجه به اینکه رابطه دینداری دانشجویان با وضعیت پیشرفت آنها، میزان همبستگی دین داری و رشد علمی دانشجویان را مشخص می کند و به مسئولین آموزشی و فرهنگی دانشگاه در زمینه برنامه ریزی بهتر و مناسب تر برای تقویت همزمان ابعاد علمی و معنوی کمک کننده خواهد بود (۲۰). نظر به اینکه پیشرفت تحصیلی دانشجویان می تواند تحت تأثیر دینداری آنها باشد و از طرفی این مطالعه تاکنون در این دانشگاه و در شهر سنندج انجام نشده است لذا؛ مطالعه حاضر با هدف بررسی رابطه دینداری با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان در سال ۱۳۹۴ اجرا گردید.

مواد و روش کار

این مطالعه از نوع توصیفی از نوع توصیفی تحلیلی بود. جامعه مورد بررسی در این مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان بودند. جهت بدست آوردن حجم نمونه مورد نیاز برای برآورد نسبت دینداری دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان از فرمول زیر استفاده شد:

$$n = \frac{(Z_{1-\alpha/2} + Z_{\beta})^2 \sigma^2 (DEFF)}{d^2}$$

که در آن σ^2 واریانس نمره دینداری در بین دانشجویان است. معمولاً برای برآورد این واریانس از نتایج مطالعات مشابه قبلی استفاده می شود. $Z_{\alpha/2}$ ضریب ثابتی است که با توجه به سطح خطای نوع اول تعیین می‌شود. $Z_{1-\beta}$ مقدارمتناظر با خطای نوع دوم خواهد بود و d مقدار دقت مورد نظر است. ازمطالات مشابه قبلی مقدار انحراف معیار برابر ۰،۷۰ در نظر گرفته شد (۱۷). سایر پارامترها به این صورت تعیین می‌شوند؛ با قبول سطح خطای ۵ درصد، $z_{1-\alpha/2}$=۱/۹۶ تعیین می‌شود. با در نظر گرفتن توان آزمون ۹۰ درصد، مقدار $Z_{1-\beta} = ۱،۲۸$، برای تعیین مقدار d، مقدار آن ۰،۱۵ انحراف معیار در نظر گرفته می شود، یعنی $d = ۰،۱۱$ فرض می‌کنیم. با این اطلاعات،

3- Walker

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

تعداد دانشجویان جهت تکمیل پرسشنامه ۴۶۶ نفر برآورد شد.

$$n = \frac{(۱،۹۶ + ۱،۲۸)^۲ \times ۰،۷۳^۲}{۰،۱۱^۲} = ۴۶۶،۵۶$$

با انتخاب اثر طرح برابر ۱،۵ این تعداد به ۶۷۰ نفر افزایش یافت. نمونه‌گیری به صورت خوشه ای یک مرحله بود. هر دانشکده یک خوشه در نظر گرفته شد. متناسب با حجم هر دانشکده دانشجویان برای تکمیل پرسشنامه به صورت تصادفی انتخاب شدند. دانشجویان ترم اول و دوم به خاطر اینکه هنوز معدل میانگینی ندارند از مطالعه خارج شدند.

ابزار جمع آوری داده ها پرسشنامه ای دو بخشی بود. بخش اول سئوالات دموگرافیک سن، جنس، رشته تحصیلی، مقطع تحصیلی، وضعیت تأهل، محل سکونت، پیشرفت تحصیلی، شغل و تحصیلات والدین، مذهب، دانشکده و وضعیت اقتصادی خانواده بود. بخش دوم این پرسشنامه شامل ۲۶ گویه بود که در مقیاس ۵ درجه ای لیکرت از کاملاً مخالفم (امتیاز ۱) تا کاملاً موافقم (امتیاز ۵) تنظیم شده بود. این پرسشنامه دارای ۲۶ سئوال است که در ۴ بعد اعتقادی (۷ سئوال)، عاطفی (۶ سئوال)، مناسکی (۷ سئوال) و پیامدی (۶ سئوال) تنظیم شده است. این پرسشنامه قبلاً در مطالعات دیگران مورد استفاده قرار گرفته و روایی و پایایی آن نیز مورد تأیید قرار گرفته است و آلفای کرونباخ آن بین ۰/۷۲ تا ۰/۹۳ گزارش شده است (۶، ۱۱، ۱۸، ۱۹). با توجه به نمرات کسب شده کمترین نمره بدست آمده از این پرسشنامه ۲۶ و بیشترین آن ۱۳۰ خواهد شد.

قبل از انجام مطالعه، طرح در شورای پژوهشی دانشکده پیراپزشکی به تصویب رسیده و توسط کمیته اخلاق دانشگاه مجوز انجام کار صادر شده و سپس برای انجام مطالعه با آموزش دانشکده های مورد بررسی هماهنگی‌های لازم به عمل آمد و بعد از آن به کلاس‌های انتخاب شده مراجعه و اهمیت طرح برای دانشجویان انتخاب شده، توضیح داده شد و از آنها خواسته شد که پرسشنامه ها را به دقت تکمیل نمایند و در صورتی که تمایل به شرکت در مطالعه ندارند از تکمیل ناقص پرسشنامه ها خودداری نمایند. به دانشجویان یادآوری شد که آنها نیازی به نوشتن نام خود ندارند و تمامی اطلاعات شخصی آنها در نزد مجریان طرح محرمانه باقی خواهد ماند. برای انجام این پژوهش همه موارد اخلاق پژوهش رعایت شده است.

داده های جمع آوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۰ تحلیل گردید. برای توصیف داده ها از فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار استفاده گردید. برای تحلیل داده های آماری و رابطه بین متغیرهای دو حالته از آزمون من ویتنی و در مورد متغیرهای سه حالته و بیشتر از آزمون آماری کروسکال والیس استفاده گردید.

یافته‌ها

از ۶۷۰ پرسشنامه توزیع شده در بین دانشجویان مورد بررسی، تعداد ۶۰۸ نفر (۹۰/۷٪) پرسشنامه ها را به طور کامل و درست تکمیل نموده و تحویل دادند. میانگین سن نمونه های مورد بررسی برابر با ۳/۳۹±۲۲/۹۶ سال بود. کمترین و بیشترین سن آنها به ترتیب ۱۹ و ۴۴ سال بود. تعداد ۳۰۱ نفر (۴۹/۵٪) از نمونه ها مرد و بقیه زن بودند. ۵۰۹ نفر (۸۳/۷٪) از آنها مجرد و بقیه متأهل بودند. ۳۹۱ نفر (۶۴/۳٪) اهل تسنن، ۱۷۴ نفر (۲۸/۶٪) اهل تشیع و بقیه آنها غیر از دو مذهب بودند. هجده نفر (۳٪) در مقطع کاردانی، ۴۰۵ نفر (۶۶/۶٪) در مقطع کارشناسی، ۲۵ نفر (۴/۱٪) در مقطع کارشناسی ارشد و ۱۶۰ نفر (۲۶/۳٪) در مقطع دکتری حرفه ای مشغول تحصیل بودند. تعداد ۱۹۴ نفر

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

(۳۱/۹٪) معدل زیر ۱۵، ۳۱۰ نفر (۵۱٪) معدل بین ۱۵ تا ۱۷ و ۱۰۴ نفر (۱۷/۱٪) بقیه معدل بالای ۱۷ داشتند. محل سکونت فعلی ۱۴۸ نفر (۲۴/۳٪) دانشجویان مورد بررسی، همراه خانواده، ۷۲ نفر (۱۱/۸٪) منزل مجردی و ۳۸۸ نفر (۶۳/۸٪) در خوابگاههای دانشجویی دانشگاه بود. درصد و فراوانی سایر متغیرهای مورد بررسی در این مطالعه در جدول ۱ نشان داده شده است. میانگین نمره دینداری دانشجویان مورد بررسی برابر با ۱۵/۷۴±۸۸/۵۲ بود. این نمره بالاتر از سطح متوسط است.

جدول ۱: فراوانی و درصد نسبی دانشجویان مورد بررسی در دانشگاه علوم پزشکی کردستان بر حسب متغیرهای مختلف، سال ۱۳۹٤

متغیر مورد بررسی	فراوانی (تعداد)	درصد
دانشکده محل تحصیل		
پزشکی	۱۲۵	۲۰/۶
دندانپزشکی	۶۰	۹/۹
پرستاری-مامایی	۱۳۲	۲۱/۷
پیراپزشکی	۱۷۶	۲۸/۹
بهداشت	۱۱۵	۱۸/۹
شغل مادر		
شاغل	۱۲۹	۲۱/۲
خانه دار	۴۷۹	۷۸/۸
شغل پدر		
کارمند	۲۴۵	۴۰/۳
آزاد	۳۰۴	۵۰
کارگر	۲۲	۳/۶
بیکار	۳۲	۵/۳
غیره	۵	۰/۸
محل زندگی خانواده دانشجو		
شهر سنندج	۱۳۵	۲۲/۲
روستاهای سنندج	۵۶	۹/۲
سایر نقاط کشور	۴۱۷	۶۸/۶
درآمد ماهیانه خانواده		
زیر ۷۰۰ هزار تومان	۱۰۹	۱۷/۹
بین ۷۰۰ هزار تومان تا ۱/۵ میلیون تومان	۱۹۴	۳۱/۹
بیش از ۱/۵ میلیون تومان	۳۰۵	۵۰/۲
تحصیلات والدین	پدر (فراوانی-درصد)	مادر (فراوانی-درصد)
بیسواد	۴۴ (۷/۲٪)	۱۰۵ (۱۷/۳٪)
ابتدایی	۱۰۷ (۱۷/۶٪)	۱۶۱ (۲۶/۵٪)
راهنمایی	۷۳ (۱۲٪)	۶۹ (۱۱/۳٪)
دبیرستان	۱۸۲ (۲۹/۹٪)	۱۲۵ (۲۰/۶٪)
دانشگاهی	۲۰۲ (۳۳/۲٪)	۱۴۸ (۲۴/۳٪)

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

جدول ۲: میانگین و انحراف معیار نمرات حیطه های مختلف دینداری دانشجویان مورد بررسی بر حسب جنس، سال ۱۳۹٤

حیطه های مورد بررسی	میانگین	انحراف معیار	پسران	دختران	Z	P
بعد اعتقادی	۳/۸۸	۰/۸۴	۳/۷۰±۰/۹۶	۴/۰۶±۰/۶۶	-۳/۹۲	<۰/۰۰۱
بعد عاطفی (تجربی)	۳/۶۳	۰/۹۲	۳/۳۸±۱/۰۱	۳/۸۸±۰/۷۳	-۶	<۰/۰۰۱
بعد پیامدی	۳/۴۶	۰/۵۱	۳/۳۷±۰/۵۲	۳/۵۵±۰/۴۸	-۳/۵۷	<۰/۰۰۱
بعد مناسکی	۲/۶۸	۰/۹۱	۲/۷۴±۱/۰۵	۲/۶۱±۰/۷۵	-۱/۱۵	۰/۲۵
نمره کل	۳/۴۰	۰/۶۰	۳/۲۹±۰/۶۸	۳/۵۱±۰/۵۰	-۳/۹۴	<۰/۰۰۱

در همه حیطه های مورد بررسی بجز بعد مناسکی که نمره میانگین دانشجویان پسر بالاتر بود، نمره میانگین دانشجویان دختر بیشتر و بالاتر ازدانشجویان پسر بود.

جدول ۳: میانگین و انحراف معیار نمرات حیطه های مختلف دینداری دانشجویان مورد بررسی بر حسب معدل درسی، سال ۱۳۹٤

حیطه های مورد بررسی	زیر ۱۵	۱۵ تا ۱۷	بیشتر از ۱۷	χ^2	df	P
بعد اعتقادی	۴/۱۳±۰/۷۶	۳/۷۸±۰/۸۹	۳/۷۳±۰/۷۵	۲۷/۳۷	۲	<۰/۰۰۱
بعد عاطفی (تجربی)	۳/۸۲±۰/۷۳	۳/۶۷±۰/۸۹	۳/۱۴±۱/۱۲	۲۶/۴۴	۲	<۰/۰۰۱
بعد پیامدی	۳/۴۸±۰/۵۳	۳/۵۴±۰/۴۶	۳/۱۹±۰/۵۲	۴۳/۹۱	۲	<۰/۰۰۱
بعد مناسکی	۲/۸۶±۰/۸۱	۲/۶۳±۰/۸۹	۲/۴۹±۱/۰۹	۱۵/۲۶	۲	<۰/۰۰۱
نمره کل	۳/۵۷±۰/۵۱	۳/۳۹±۰/۶۳	۳/۱۴±۰/۵۸	۳۸/۳۶	۲	<۰/۰۰۱

بجز در بعد پیامدی که نمره میانگین دانشجویان با معدل ۱۵ تا ۱۷ بالاتر و بیشتر از بقیه دانشجویان بود در سایر ابعاد دینداری، نمره میانگین دانشجویان با معدل زیر ۱۵ از بقیه دانشجویان بیشتر بود. آزمون آماری کروسکال والیس نشان داد که بین نمره دینداری دانشجویان و معدل درسی تفاوت آماری معنی دار وجود دارد (p<۰/۰۰۱).

جدول ٤: میانگین و انحراف معیار نمرات حیطه های مختلف دینداری دانشجویان مورد بررسی بر حسب دانشکده، سال ۱۳۹٤

حیطه های مورد بررسی	پزشکی	دندانپزشکی	پرستاری-مامایی	پیراپزشکی	بهداشت	χ^2	df	P
بعد اعتقادی	۳/۶۳±۰/۹۵	۳/۶۲±۱/۰۴	۳/۹۶±۰/۸۳	۴±۰/۷۵	۴/۰۵±۰/۶۵	۱۵/۵۲	۴	۰/۰۰۴
بعد عاطفی (تجربی)	۳/۴۷±۰/۹۲	۳/۱۰±۱/۰۸	۳/۷۸±۰/۸۲	۳/۶۳±۰/۹۷	۳/۹۱±۰/۶۷	۲۸/۴۶	۴	<۰/۰۰۱
بعد پیامدی	۳/۳۷±۰/۳۱	۳/۳۰±۰/۲۹	۳/۴۶±۰/۵۶	۳/۴۹±۰/۶۱	۳/۶۰±۰/۵۱	۲۹/۵۴	۴	<۰/۰۰۱
بعد مناسکی	۲/۶۶±۰/۹۵	۲/۳۱±۰/۹۴	۲/۹۰±۰/۹۵	۲/۵۷±۰/۸۹	۲/۸۱±۰/۷۶	۱۹/۷۶	۴	۰/۰۰۱
نمره کل	۳/۲۷±۰/۶۷	۳/۰۷±۰/۵۴	۳/۵۲±۰/۵۹	۳/۴۱±۰/۶۲	۳/۵۸±۰/۴۳	۳۲/۷۰	۴	<۰/۰۰۱

در بعد اعتقادی، میانگین دانشجویان دانشکده پیراپزشکی بیشتر و بالاتر از سایر دانشجویان بود و در بعد مناسکی، نمره میانگین دانشجویان دانشکده پرستاری-مامایی بالاتر و بیشتر از سایر دانشجویان بود. در سایر ابعاد مورد بررسی دینداری، نمره میانگین دانشجویان دانشکده بهداشت بیشتر و بالاتر از

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

دانشجویان سایر دانشکده ها بود. تفاوت آماری معنی داری بین نمره ابعاد مختلف دینداری و دانشکده محل تحصیل دانشجو، مشاهده گردید (p<۰/۰۱).

جدول ۵: همبستگی بین متغیرهای ابعاد دینداری و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان مورد بررسی، سال ۱۳۹٤

حیطه های مورد بررسی	R	P
بعد اعتقادی	-۰/۲۰۴	<۰/۰۰۱
بعد عاطفی (تجربی)	-۰/۱۸۲	<۰/۰۰۱
بعد پیامدی	-۰/۱۷۳	<۰/۰۰۱
بعد مناسکی	-۰/۱۵۶	<۰/۰۰۱
دینداری کلی	-۰/۲۷۴	<۰/۰۰۱

این جدول بیان کننده آن است که در بین همه ابعاد دینداری و پیشرفت دانشجویان مورد بررسی رابطه آماری معنی دار ولی معکوس وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه که به بررسی رابطه دینداری با پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان پرداخته است بیانگر آن است که نمره کلی میانگین دینداری دانشجویان مورد بررسی بالاتر از سطح متوسط بود. بین نمره دینداری دانشجویان مورد بررسی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان رابطه معنی دار ولی معکوس وجود داشت؛ به این معنی که دانشجویان با معدل پایین تر از سطح دینداری بالاتری برخوردار بودند. این یافته با نتایج مطالعات انجام شده در دانشگاههای علوم پزشکی تهران و زنجان همخوانی ندارد (۶ و ۲۱). در آن مطالعات رابطه آماری معنی داری بین دینداری و پیشرفت تحصیلی گزارش شده است ولی در این مطالعه، تفاوت آماری معنی دار وجود داشت اما رابطه بین این دو متغیر بر عکس بود. یافته‌های این مطالعه با نتایج مطالعه زوبیرو[4] و همکاران در بین دانشجویان مسلمان حسابداری یکی از دانشگاههای نیجریه، همخوانی دارد. آنها بیان نموده‌اند که بین دینداری و پیشرفت تحصیلی دانشجویان مورد بررسی، رابطه منفی وجود داشته است (۱۳). چنین به نظر می رسد که امروزه در بین دانشجویان برخی ازکشورهای اسلامی که درگیر مشکلاتی مانند کمبود کار برای تحصیل‌کرده‌ها و مشکلات اقتصادی ناشی از آن، کمتر به موفقیت در تحصیل توجه میو دانشجویان به جای تلاش بیشتر در زمینه های مختلف و ارتباط آنها با هم، بیشتر وقت خود را صرف سیر و جستجو در سایت‌های اینترنتی می کنند و این موضوع می تواند هم وقت آنها را تلف نموده و از تحصیل جا مانده و هم اینکه حتی در مسائل دینی نیز عقب بمانند و کمتر به مسائل دینی و عبادی اهمیت بدهند. والکر[5]و دیکسون[6] در مطالعه خود با عنوان معنویت و عملکرد تحصیلی، دانشجویان یک کالج آمریکایی-آفریقایی را با یک پرسشنامه مورد مطالعه قرار داد. نتایج مطالعه او نشان داده است که بین اعتقادات معنوی و مذهبی و عملکرد تحصیلی در هر دو گروه همبستگی مثبت وجود داشته است (۱۴) که با نتایج این مطالعه از نظر هم جهت نبودن همبستگی، همخوانی ندارد. یکی از مواردی که

4- Zubairu

5- Walker
6- Dixon

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

می‌توان در مورد تفاوت این مطالعه با یافته‌های دیگر مطالعات به آن اشاره نمود این است که نسل امروزی با نسل‌های دهه‌های قبلی از هر نظر متفاوت‌تر بوده و آنچه که برای نسل‌های قبلی به عنوان معیارهای ارزشی بودند برای نسل حاضر، بسیار مهم نبوده و یا اینکه نحوه برخورد با آن برای این نسل به نحو دیگری است.

یافته های این مطالعه نشان داد که بیشترین نمره میانگین حیطه های ابعاد دینداری متعلق به بعد اعتقادی و کمترین آن متعلق به بعد مناسکی بود. نتایج مطالعه تقوی‌نیا و متوسل‌آرانی (۶) نیز بیان کننده آن است که دانشجویان مورد بررسی در مطالعه آنها از میانگین نمره بالایی در بعد مناسکی برخوردار بودند که از این منظر با یافته‌های این مطالعه، همخوانی ندارد. این بیانگر آن است که درصد فراوانی از دانشجویان از نظر اعتقادی، دیندار هستند ولی در عمل کمتر به مناسک دینی اهمیت می دهند و در اجرای فرایض دینی ضعیف عمل می نمایند. این یافته زنگ خطری است برای توجه هر چه بیشتر مسئولین تربیتی جامعه و بویژه والدین و اساتید که با رعایت موازین اخلاقی و دینی، الگویی درست و عملی برای جوانان باشند. نتایج مطالعه نشان داد که در بعد مناسکی، دانشجویان مذکر از نمره میانگین بالاتری نسبت به دانشجویان مؤنث برخوردار بودند. این یافته با نتایج مطالعه تقوی‌نیا و متوسل‌آرانی (۶)، همخوانی ندارد زیرا در مطالعه آنها دانشجویان مذکر از نمره پایین‌تری نسبت به دانشجویان مؤنث برخوردار بودند. این یافته نشان دهنده آن است که از نظر دینی، شرکت خانم ها در مراسم دینی و مذهبی مثل نماز جمعه و جماعت جزو واجبات نیست در حالی که شرکت در این مراسمات برای آقایان واجب و ضروری است. نتایج مطالعه کانن[7] و همکاران که به بررسی ارتباط بین مذهب و معدل در دانشگاه بریگهام یانگ پرداخته است نشان داده است که همبستگی مثبت و معنی داری بین بعد اعتقادی دینداری با معدل وجود داشته است ولی همبستگی بین بعد مناسکی دینداری و معدل معکوس بوده است (۲۲). یافته های این مطالعه نیز نشان داد که همبستگی معنی دار ولی معکوس بین بعد مناسکی دینداری و معدل درسی وجود داشت که از این جنبه با یافته های مطالعه کانن و همکاران، همخوانی دارد. با توجه به شباهت‌ها و تفاوت‌های نتایج این مطالعه با مطالعات دیگران، به نظر می‌رسد متغیرهای مشابه در محیط‌های مختلف، اثرات متفاوتی دارند و این اثرات به عوامل و فاکتورهای مختلفی بستگی دارند که نیاز به مطالعات بیشتری دارد و با توجه به اینکه مطالعاتی که همه جنبه‌های دینداری را با پیشرفت تحصیلی و عوامل دیگر مرتبط با آن بررسی کرده باشند، بسیار اندک و محدود می‌باشد؛ خیلی نمی‌توان در این مورد اظهارنظر نمود.

نمره ابعاد عاطفی، اعتقادی و کلی دینداری دانشجویان مجرد بالاتر و بیشتر از دانشجویان متأهل بود و نمره ابعاد پیامدی و مناسکی دانشجویان متأهل بالاتر و بیشتر از دانشجویان مجرد بود. این نتایج قابل تأمل است و به نظر می رسد دانشجویان مجرد نسبت به دانشجویان متأهل از اعتقاد قوی تری برخوردار باشند ولی ممکن است به خاطر تنبلی و عوامل دیگری کمتر به عبادات عملی توجه داشته باشند و برعکس آن دانشجویان متأهل احساس نیاز بیشتری نسبت به اجرای احکام عملی دینی داشته باشند. در اکثر حیطه های مورد بررسی ابعاد دینداری، دانشجویانی که در خانواده های فقیرتر زندگی می کنند نسبت به آنهایی که در خانواده های مرفه تر زندگی می کنند، نمره دینداری بالاتری را کسب کرده اند. این می تواند بیان کننده آن باشد که در برخی مواقع وضعیت مادی بهتر داشتن می تواند باعث آن شود که احساس نیاز انسان به نیرویی

7- Cannon

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

مافوق بشری کمتر شود و بر عکس آن افراد نیازمند بیشتر و بهتر با خداوند ارتباط داشته و از سطح دینداری بهتری برخوردار باشند. یافته‌های این مطالعه و مطالعات دیگر بیان کننده این واقعیت است که سنجش میزان دینداری افراد و رابطه آن با وضعیت و پیشرفت تحصیلی در بین دانشجویان امروزی کاری بسیار سخت و مشکل است و برای سنجش هر کدام از ابعاد دینداری بایستی مطالعات کمی و کیفی فراوان و دقیقی انجام گیرد تا بتوان در این مورد به نتایج درستی دست یافت و در این مورد قضاوت درستی نمود.

از نقاط قوت این مطالعه آن است که در این مطالعه ابعاد مختلف دینداری در ارتباط با متغیرهای فراوانی مورد بررسی قرار گرفته است و از طرفی از همه دانشکده های دانشگاه و رشته های مختلف دانشگاه، مورد بررسی قرار گرفتند. از محدودیت‌های این مطالعه، آن است که این مطالعه یک پژوهش خودگزارشی است و ممکن است برخی از دانشجویان با دقت کافی پرسشنامه ها را تکمیل نکرده باشند و مطالعات مشابهی که بتوان یافته‌های این پژوهش را با یافته‌های آنها در همه ابعاد چهارگانه دینداری مقایسه نمود، یافت نشد؛ لذا مقایسه خوبی را نمی‌توان با مشابهت‌ها و تفاوت‌های مطالعات دیگران به عمل آورد.

نتایج مطالعه بیان کننده همبستگی معکوس بین سطح دینداری و پیشرفت تحصیلی دانشجویان است که بسیار جای تأمل و بررسی دارد. انتظار بر این است که دانشجویانی که سطح دینداری بهتری دارند از نمرات و معدل بالاتری برخوردار باشند ولی یافته‌های این مطالعه چنین نبود. به نظر می‌رسد برای قضاوت بیشتر در مورد ارتباط بین دینداری و پیشرفت تحصیلی، به مطالعات بیشتری به ویژه مطالعات کیفی در سطح گسترده‌تری نیاز باشد و برای سنجش این رابطه بایستی متغیرهای فراوانی که می‌تواند بر روی وضعیت دینداری دانشجویان در جامعه امروزی تأثیرگذار باشد، بررسی شوند. از طرفی توجه به این نکته بسیار مهم نباید فراموش شود که دوره دانشجویی پر از تلاطم و فشارهای فراوانی است که بر روی وضعیت و پیشرفت تحصیلی آنها تأثیرگذار بوده و تنها با مطالعات مقطعی و گذرا نمی‌توان رابطه متغیرهای مختلف را با پیشرفت تحصیلی آنها سنجید و برای سنجش این متغیر مهم بایستی عوامل فردی، دانشگاهی، محیطی و کشوری که ممکن است بر میزان موفقیت دانشجویان تأثیرگذار باشند مورد بررسی دقیق قرار گیرند.

تشکر و قدردانی

نویسندگان این مقاله بر خود لازم می دانند از همه دانشجویانی که در اجرای این پروژه با ما همکاری نمودند و پرسشنامه ها را به طور کامل پر نموده و تحویل دادند، تشکر و قدردانی نمایند. همچنین از شورای پژوهشی دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی کردستان به خاطر همکاری در تصویب این طرح و تأمین هزینه این پژوهش در قالب طرح تحقیقاتی، تشکر و قدردانی می گردد. هزینه اجرای این پژوهش توسط معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی کردستان تأمین گردیده است. این طرح با کد اخلاق شماره ۹۴/۷۵ در تاریخ ۱۳۹۴/۶/۱۰ تصویب گردید.

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

References

1- Mahmoodi H, Isazadegan A, EmaniSaribaglo J, Ktabi A. The relationship between achievement goals and academic performance through the mediation of thinking styles among gifted and ordinary students. Researches of cognitive and behavioral sciences. 2013; 3(1): 49-68. [Persian]
2- Aboighasemi A, JavanmiryL. The role of social desiability, mental health and self-efficacy in predicting academic achievement of female students. Journal of School Psychology. 2012; 1(2): 6-20. [Persian]
3- Kareshki H, Bahmanabadi S, Balochzade F. Determining the role of achievement objectives in mediating the relationship between classroom assessment structure and academic achievement: A descriptive study. Iranian Journal of Medical Education. 2013; 13(2): 123-33. [Persian]
4- Li LKY. A study of the attitude, self-efficacy, effort and academic achievement of city U students towards research methods and statistics. Discovery – SS Student E-Journal. 2012; 1(54): 154-83.
5- HosseiniMA, Dejkam M, Mirlashari J. Correlation between Academic Achievement and Self-esteem in Rehabilitation Students in Tehran University of Social Welfare & Rehabilitation. Iranian Journal of Medical Education. 2007; 7(1): 137-42. [Persian]
6- Taghavinia M, Motavassel M. The Relationship between Religiosity and Academic Achievement in Students of Tehran University of Medical Sciences. Iranian Journal of Medical Education. 2015; 15: 19-26. [Persian]
7- Esmaieli H, Ashna H. Cultural religiosity, culture depiction in terms of religiosity. Culture Strategy. 2014; 6(23): 53-76. [Persian]
8- Navabakhsh M, Pouryousefi H, Mirakhourli M. A survey about the degree of students` religious obligation of Islamic Azad University, Garmasr Branch. Social Sciences Bulletin. 2009; 3(3): 61-91. [Persian]
9- Ganji M, HalaliSM. The relation between the types of religiosity and social capital (The oretical and empirical approach among the people of Kashan city). Journal of Applied Sociology. 2011; 22(2): 95-120. [Persian]
10- Bakhshayesh AR. An investigation into the relationship between confidence in God, self-esteem and academic achievement among the students. Psychology and Religion. 2011; 4(2): 79-98. [Persian]
11- ManzariTavakoli AR, Araqipour N.Relationship between religiosity and happiness among students of Islamic Azad University of Kerman, 2009-10. Educational Psychology. 2011; 6(19): 19-45. [Persian]
12- Faraji M, Kazemi A. Studying Religiosity in Iran; Survey Data in Last Three Decades. Iranian Journal of Culture Research. 2009; 2(6): 79-95. [Persian]
13- Zubairu UM, Sakariyau OB. The Relationship between Religiosity and Academic Performance amongst Accounting Students. International Journal of Evaluation and Research in Education. 2016; 5(2): 165-73.
14- Walker KL, Dixon V. Spirituality and academic performance among African American College students. Journal of Black Psychology.2002; 28(2): 107-21.
15- Wood JL, Hilton AA. Spirituality and academic success: perceptions of African American males in the community college. Religion & Education.2012; 39(1): 28-47.
16- Riggins RK, McNeal C, Herndon MK. The Role of Spirituality among African-American College Males Attending a Historically Black University.College Student Journal. 2008; 42(1): 70-81.
17- Heydari AR, Asgari P, Marashian F, Zamiri A. Relationships between educational stressors, religion thoughts, mental health and educational performance among male and

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

female students in Islamic Azad University, Ahvaz Branch.Pazhouhesh-namayeTarbiati.2009; 5(20): 79-101. [Persian]
18- Tabibi M, Ahmari Tehran H, SoltaniArabshahiSK, Heidari S, Abdi Z,Safaeipour R. The association between spiritual health and academicachievement in medical students of Qom University of Medical Sciences, 2011; Qom Univ Med Sci J. 2013; 7(Suppl 1): 72-8. [Persian]
19- Movahed M, EhsanHamidizadeh. The investigation of relationship between religisity and scientific orientation and activity among PhD students of Shiraz University. Youths, culture and Society Research. 2010; 4(1): 157-180. [Persian]
20- Dehestani M,Zadehmohammadi A, Mohammadi S. The extent of religiosity and its relationship with university students' identity styles. InternationalJournal of Behavioral Sciences. 2012; 6(2): 171-9.[Persian]
21- Aghvami M, ghahremani Z, afshinjoo M, hamzehpoorMR,torabiahmadi M. Correlation of Religious Orientation Role in Academic Achievement in Students of Nursing &Midwifery Faculty of Zanjan in 2011. Journal of Medical Education Development. 2012; 5(8): 1-10. [Persian]
22- Cannon C, Barnet C, Righter AJ, Larson B, Barrus K. Religiosity and GPA at Brigham Young University. The BYU Undergraduate Journal in Psychology. 2005;1(1): 19-23. Available from: https://scholarsarchive.byu.edu/intuition/vol1/iss1/10

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

Original paper

The Relationship between Religiosity and Academic Achievement in Students of Kurdistan University of Medical Sciences in 2015

Ahmad Vahabi[1], Mokhtar Yaghobi[2], Boshra Vahabi[3*], Mahnaz Sayyadi[3], Namamali Azadi[4]

1. Assistant Professor, Department of Medical Laboratory Sciences, Faculty of Paramedical, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran.
2. Faculty of Paramedical Sciences, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran.
3. Student Research Committee, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran.
4. Assistant Professor, Department of Statistical & Epidemiology, School of Medicine, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran

*Corresponding Author Address: Student Research Committee, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran. Email: boshravahabi@gmail.com

Abstract

Background and Aim: The relationship between religiosity and academic achievement of students can determine the distance between different aspects of religiosity and scientific development at university level and assist the authorities in planning to avoid a gap between the scientific and spiritual aspects of the universities. The purpose of this study was to investigate the academic achievement and its relationship with religiosity in students of Kurdistan University of Medical Sciences.

Material and Method: This cross-sectional and analytical study was carried out on 670 students of Kurdistan University of Medical Science in 2015. The data were collected by a standard two-part questionnaire with Cronbach's Alpha of (0.824) which was used in other studies. The first part including demographic characteristics, and the second part was 26 questions aboutdifferent aspects of religiosity. The data were analyzed by SPSS 20, U-Mann-Withny and Kruscal Wallis test.

Results: More than 90% of the students answered all of the questions and returned questionnaires. 301 cases (49.5%) of them were man and the others were women. The mean score of the students' religiosity was 88.52±15.74. There was a significant statistical difference between the religiosity and academic achievement, but the correlation between them was inversely. The lowest and the highest mean scores were related to the religious rituals(2.68±0.91) and belief (3.88±0.84), respectively. There was a significant statistical difference between religiosity and sex ($p<0.001$).

Conclusion: The findings of this study showed thatthere is a reverse correlation between the level of religiosity and academic achievement of the students.The results of this research can provide a starting point for further study of the cultural affairs of the university so that by designing appropriate programs, including qualitative researches to find the reasons of this inverse relationship and take the necessary steps to resolve it.

Key Words: Religiosity, Academic Achievement, Relationship

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]